

**This is an electronic reprint of the original article.
This reprint *may differ* from the original in pagination and typographic detail.**

Author(s): Laihonen, Petteri

Title: Kirja-arvio: Hanna Lappalainen–Marja-Leena Sorjonen–Maria Vilkuna (toim.): Kielellä on merkitystä. Näkökulmia kielipolitiikkaan

Year: 2010

Version:

Please cite the original version:

Laihonen, P. (2010). Kirja-arvio: Hanna Lappalainen–Marja-Leena Sorjonen–Maria Vilkuna (toim.): Kielellä on merkitystä. Näkökulmia kielipolitiikkaan. *Folia Uralica Debreceniensia*, 17(1), 163-170.

All material supplied via JYX is protected by copyright and other intellectual property rights, and duplication or sale of all or part of any of the repository collections is not permitted, except that material may be duplicated by you for your research use or educational purposes in electronic or print form. You must obtain permission for any other use. Electronic or print copies may not be offered, whether for sale or otherwise to anyone who is not an authorised user.

**Folia
Uralica
Debreceniensia
17.**

**Debrecen
2010**

FOLIA
URALICA
DEBRECENIENSIA

17.

Debreceni Egyetemi Kiadó
Debrecen University Press

2010

A DEBRECENI EGYETEM
FINNUGOR NYELVTUDOMÁNYI TANSZÉKÉNEK
LEKTORÁLT KIADVÁNYA

Szerkesztette:

Maticsák Sándor
Petteri Laihonen
Keresztes László

Szerkesztőbizottság:

Csúcs Sándor (Budapest)
Riho Grünthal (Helsinki)
Lars-Gunnar Larsson (Uppsala)
Harri Mantila (Oulu)
Tõnu Seienthal (Tartu)
Eberhard Winkler (Göttingen)

ISSN 0239-1953

© A szerzők, 2010

© A Debreceni Egyetemi Kiadó, beleértve az egyetemi hálózaton belüli
elektronikus terjesztés jogát, 2010

Kiadja a Debreceni Egyetemi Kiadó, az 1795-ben alapított Magyar
Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének a tagja

Felelős kiadó: Virágos Márta főigazgató

Technikai szerkesztő: Maticsák Sándor – Petteri Laihonen

Borító: Kai Tiislär – Maticsák Sándor

Készült a Debreceni Egyetem Könyvtárának

sokszorosító üzemében

Terjedelem: 15 (A/5) ív

Näkökulmia kielipolitiikkaan

Toim. Hanna Lappalainen–Marja-Leena Sorjonen–Maria Vilkuna
 Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1262. Kotimaisten kielten
 tutkimuskeskuksen julkaisuja 160. Helsinki 2010. 441 l.
 ISBN 978-952-222-170-4, ISSN 0305-1768/0355-5437

A nyelv számút: szempontok a nyelvpolitikához című könyv egy köztes műfaj, Pirkko Nuolijärvi 60. születésnapjára készült, de nem ünnepi kötet, mivel ő maga is írt bele cikket. A kötet folytatja az aktuális nyelvpolitikával kapcsolatos kérdések megvitatását, kiegészíti a *Suomen kielen tulevaisuus* [A finn nyelv jövője] (l. FUD 16 [2009]: 155–161) című művet, és továbbgondolja az abban foglaltakat. Ezek, a részben párhuzamosan készült könyvek igyekeznek rámutatni arra, hogy fontos társadalmi jelentősége van annak, hol melyik nyelvet használjuk és hogyan. Ha ezeket a kérdéseket a politikusokra, a vállalatokra és a médiára bízuk – vagyis *laissez faire* nyelvpolitikát folytatunk –, annak kellemetlen következményei lesznek, nem csak nyelvészek számára. A kötetet jeles nyelvészek jegyzik, minden cikk kellő részletességgel és mélységben tárgyalja az adott témát. Jelen ismertetésemben terjedelmi okok miatt sajnos csak szemelvényeket kínálhatok a vaskos kötetből.

1. A kötet a „szomszédos országok”, vagyis Skandinávia és a Baltikum nyelvpolitikájával kezdődik. A ténylegesen szomszédos országok között az oroszországi nyelvpolitikával ez alkalommal sem ismerkedhetünk meg. Hogy Skandinávián kívül a Baltikumra esett a választás, azt mutatja, hogy a korábban kizárólagos Skandináv orientáció mellett jelentkezik a balti térség iránti érdeklődés is.

A skandináviai nyelvpolitikák közül a svéd, a dán és a norvég kerülnek terítékre Tandefelt tanulmányában. Tandefelt egy kimutatást idéz Telemantól és Westmantól, miszerint az északi országokban az angol a globalizáció által érintett területeken (tudomány, technika, nemzetközi politika, nemzetközi kereskedelem és kulturális export) az elsődleges nyelv. Aggodalomra ad okot, hogy az angol olyan új területekre is kiterjed, ahol hagyományosan az államnyelv(ek) standard változatát használják: oktatás, közügyek, kulturális élet, munka, egészségügy stb. Ez már fenyegeti a nemzeti nyelvek teljes körű használhatóságát a mindennapi életben, és különféle társadalmi problémákhoz is vezethet. A skandináviai összefüggésben szokás az államnyelveket „társadalmat fenntartó” nyelvként jellemezni. Az utóbbi tíz évben Svédország, Dánia és Norvégia is alkotott nyelvstratégiát és törvényt, amiatt, hogy az államnyelv használhatósága ne kerüljön veszélybe a skandináv társadalmakban, főleg az angol nyelv terjeszkedése miatt.

Svédországban például 2007-ben szervezték meg az államilag finanszírozott nyelvművelést, 2009-ben fogadták el a nyelvtörvényt. Ennek fő céljai: 1) a svéd nyelvet Svédország fő nyelveként definiálni, 2) a svéd nyelvnek társadalmat átfogó és általános jellegét fenn kell tartani, 3) a nyilvános nyelvhasználat legyen világos és érthető, 4) mindenkinek joga van anyanyelvéhez. (Mindenkinek használhatja és művelheti a saját nyelvét, mindenki tanulhat svédül és az elismert nemzetiségek nyelvén, illetve mindenkinek legyen lehetősége idegen nyelveket elsajátítani.) Mind a három skandináv ország hasonló programmal állt elő, azzal a különbséggel, hogy Norvégia továbbra is két standard norvég nyelvváltozatot (*nynorsk* és *bokmål*) kíván fenntartani.

Tandefelt Skandinávia legfontosabb nyelvpolitikai kérdésének az angollal való birkózást tartja, és az írásában más témáknak igen kevés figyelmet szentel. Azonban nem lett volna érdektelen azzal is foglalkozni, hogy a kutatói és törvényhozói nyelvpolitika iránti fokozott figyelem milyen következményekkel járt a nyelvi kisebbségekre Skandináviában, például a 400 ezres finn nyelvű svédországi közösségre?

2. Sarhimaa a Baltikum nyelvpolitikájával foglalkozik. A balti államok újra elnyert függetlensége után a legfontosabb kérdés, hogy hogyan kezeljék a nagyszámú orosz nyelvű kisebbséget (Észtországban 1990-ben a lakosság 34%, Lettországnak 30,3%, Litvániában 9,4%). A három államban első számú teendő volt a nemzeti nyelv előtérbe helyezése, ennek megfelelően az orosz nyelvet kisebbségi sorsba taszították, az ehhez kapcsolódó törvénykezési megoldások az üzleti szféráig terjednek. Mégis elmondható, hogy az orosz nyelvűek a gyakorlatban továbbra is széles körben használhatják az orosz nyelvet az oktatásban, a médiában és a kereskedelemben egyaránt, és gyakran állami támogatást élveznek az orosz nyelvű intézményeik is. A hivatalos helyzetekben az orosz szóbeli használata továbbra is általános, elfogadott és elterjedt. A nemzeti nyelvek tanulását elősegítő eszközök között pedig a legtöbb nemzetközi kritikát váltott ki Észtország és Lettország döntése, hogy az állampolgárság megadását nyelvvizsgálóhoz kötötték (Litvánia minden lakosának adott állampolgárságot). Az orosz nemzetiségűek száma valójában mind a három államban csökkent 10 év alatt (1990-től 2000-ig): Észtországban 25,6%-ra, Lettországnak 29,6%-ra, Litvániában 6,3%-ra. Sarhimaa ezt pozitív, a jövőben is üdvözölendő fejlődésnek tartja, ami a történelmi terhek ismeretében is szokatlanul hat. Örülhetünk-e a mai – a többnyelvűséget alapértékként hirdető – Európában egy kisebbség számának viszonylag gyors csökkenésének? Illetve mi lenne az ideális arány, amikor már megállhatna a csökkenés? A szerzővel nem érthetünk egyet abban, hogy univerzális, időtlen elvek alapján minősíthető a mai Baltikum nyelvpolitikája. A balti példa is in-

kább azt a gondolatot erősíti, hogy a nyelvi jogok megítélése Európában főleg az adott csoport őshonosságán és betöltött történelmi szerepén múlik.

3. Akármennyire is kötődik Finnország gazdaságilag és társadalmilag Skandináviához, és a finnek nem akarnak balti nép lenni, mégis a finnek szívéhez legközelebb az észtek állnak. Így érthető, hogy a szomszédos országok nyelvpolitikáját tárgyaló blokk lezárásaként Pajusalu külön cikkben foglalkozik a vöru és a setu revitalizációjával. Pajusalu megállapítja, hogy a déli észti nyelvjárás az egyetlen nem tengerparti balti finn nyelvjárás. Ennek örökösei a talán regionális nyelveknek nevezhető vöru és setu. Pajusalu szerint a valamelyest sikeres revitalizációjuk négy tényezőnek köszönhető: 1) általános pozitív irányú attitűdváltozás a társadalomban a vöruról és a seturól, 2) pozitív hozzáállás kialakítása a többnyelvűséggel szemben, miszerint több nyelv(változat) használata nem válik az egyik vagy a másik kárára, 3) újabb oktatási formák bevezetése az állami iskolarendszeren kívül, 4) különböző korú és háttérű emberek bevonása a revitalizációs munkába.

4. A következő blokk a különféle társadalmi szintekhez kapcsolódó nyelvpolitikával foglalkozik. Az első cikket Pirjo Hiidenmaa jegyzi, aki nyelvtervezéssel foglalkozó nyelvészből lett magas rangú hivatalnok a Finn Akadémián, így saját tapasztalata van a terület gyakorlati alakításáról is. Hiidenmaa arról ír, hogy az angol nyelv terjedésének milyen vetületei vannak a tudományos világban. A Finn Akadémia javasolja (de nem követeli) az angol nyelv használatát a pályázatok elkészítésében, mivel nemzetközi bírálóbizottságokat alkalmaz (a bizottsági tagoknak a 75–80%-a külföldi). Hiidenmaa megjegyzi, hogy a „nemzetköziség“ problematikus fogalom: egy brit vagy amerikai folyóirat vagy kutató mindig nemzetközi, akkor is, ha csak a saját országán belül marad, egy finn kutató, aki csak saját anyanyelvén publikál, viszont soha nem lehet nemzetközi. Általában is az angol anyanyelvű kutatók előnye nyilvánvaló, egyedül nekik nincsenek nyelvi problémáik. A tudományos minőség értékelésében ez abban látszik, hogy az úgynevezett impact factorok, citációs indexek néha kizárólag angol nyelvű fórumokat ismernek el. Hiidenmaa megemlíti az ERIH (European Index for the Humanities) kezdeményezést, amely elismeri a más nyelveken történő publikálást is, azon kívül Finnországban tervezik egy saját rendszer kialakítását is. Hiidenmaa szerint a tudományos angol egynyelvűség különösen káros lehet a társadalom- és bölcsészstudományoknak, mivel ott kulturálisan és nyelvileg sokszínű konstrukciók, jelenségek és fogalmak állnak a kutatás középpontjában.

5. A következő cikk a vállalatok nyelvpolitikájával foglalkozik. Hat cég (Itella, Nordea, Nokia, Nokia Siemens, Outokumpu, Oxfam) nyelvpolitikáját vizsgálja a Kangasharju–Piekkari–Säntti szerzőtrío. A nyelvpolitika jelentő-

ségét mutatja, hogy a legtöbb vállalatnak már van dokumentált nyelvpolitikája. A globális gazdaság korában sok cég az angolt tette hivatalos nyelvvé, így járt el ez a hat vizsgált cég is, igaz, azon kívül más nyelveket is használ. A vizsgált vállalatok eltérő részletességben és formában tárgyalják a nyelvi kérdéseket, néhányánál a nyelvhasználat minőségére, stílusára, továbbá a használandó vagy kikerülendő kifejezésekre is kitérnek. Pl. a Nokia hivatalos politikája, hogy a kommunikációjában nem használ parancsokat. A valóságban az írásos nyelvpolitikáknak kevés köze van a vállalatok mindennapjaira, a dolgozók nem is tudják, hogy a vállalatnak egyáltalán van dokumentált nyelvpolitikája. A dokumentált, tudatos nyelvpolitika igényét legjobban a nagy változásoknál ismerik föl, pl. vállalati fúziók után. A szerzők megjegyzik, hogy gazdasági hasznot hozhatna és sok problémától menthetne meg egy megelőző jellegű, hosszú távú vállalati nyelvpolitika.

6. A társadalmi nyelvpolitikai témákat folytatja Tiirilä, aki a különféle finn törvényekben található nyelvre, nyelvhasználatra történő utalásoknak nézett utána. Olyan törvényekre is felhívja a figyelmet, amelyek különféle szövegek alkotásáról, és ezen szövegek tulajdonságairól szólnak. Például ha egy hivatalnak kötelessége a döntéseihez indoklást is adni, mi az, ami indoklásnak számít? Vagy ha egy adott hivatalnak kötelessége a közvéleményt értesíteni a rá vonatkozó szabályozásról, elég-e, ha megjelenti a törvény szövegét, amelyet jogi végzettség nélkül igen nehéz megérteni? Általában a mai finn hivatalok szövegközpontúak, különféle szövegek alkotásával foglalkoznak, és a produkált szövegmennyiséggel mérik a teljesítményüket is, amely a minőség romlásához vezetett. Általában a hivatalos nyelv megérthetősége az, ami aggasztja a mai finn nyelvművelőket. Megoldásként a tudatos nyelvpolitikát és nyelvvel foglalkozó szakértők alkalmazását javasolja a szerző.

7. A következő rész a nyelvhasználat irányításával foglalkozik. Az utóbbi évtizedben Harri Mantila vezette azt a finnországi testületet, amely hivatott véleményt nyilvánítani mind az elvi, mind a gyakorlati nyelvművelői kérdésekben. A saját területén úttörőnek számító cikkében azt írja le, hogy a finn nyelvművelést milyen ideológiák és a hozzájuk kapcsolódó gyakorlati nyelvhasználati irányelvek jellemezték a múltban és manapság. A jelenleg általa vállalható ideológiákat is három csoportra osztja. Az első csoport az interaktív ideológiák. Ebbe tartozik az, hogy használat közben fejlődik a nyelv, és a használat alapú, spontán nyelvi újulást nem szabad stigmatizálni. Másik, ezzel kapcsolatos ideológia a modernizmus. A harmadik ideológia pedig az, hogy a nyelvhasználat mindig helyzetfüggő. A másik, mai nyelvművelési elveket tartalmazó csoport a demokratikussághoz tartozó ideológiák és gyakorlati döntések. Ide tartozik az, hogy az anyanyelvi beszélőnek joga van min-

den élethelyzetben saját nyelvváltozatát használni. Ennek a gyakorlati vetülete, hogy az olyan nyelvhasználati szabályokat meg kell szüntetni, amelyek túl nagy erőfeszítést igényelnének, mivel ellentétesek a nagy többség nyelvérzékével. Másodikként Mantila a nyelvközösség szempontjából azt említi, hogy a köznyelv mindenkié, s ez azt jelenti, hogy nem szabad a normát változtatni, ha nincs széleskörű támogatás. Végül az utolsó, harmadik csoportba az identitással kapcsolatos ideológiák tartoznak. Ide sorolja Mantila többek között azt, hogy a finn nyelv erős nemzeti nyelv, amely képes folyamatosan feldolgozni az új hatásokat, amelyek hozzájárulnak a modernizációjához. Vagyis a finn nyelv helyzete nemzeti nyelvként annyira erős, hogy a nemzetközi hatások inkább gazdagítják, mintsem gyengítik.

8. Makkonen-Craig finn nyelvű érettségi dolgozatokkal, fogalmazásokkal foglalkozik. Az érettségi fogalmazás nagyon fontos műfaj a finn kultúrában, hagyományosan ezzel mérik le a finn gimnazisták anyanyelvi készségeit. A műfajt sokan azért bírálták, mert úgy gondolják, hogy életidegen, a továbbtanulás vagy a munka világában nem fordul elő. A szerző részletesen és tanulságosan bemutatja a jó és a rossz dolgozat szövegtani tulajdonságait. Az érettségi feladatmegadás és értékelés problémaira is rámutat: nem világos például, hogy mit jelent az „érett gondolkodás”, „széles látókör”, vagy akár negatív tulajdonságként a „finn nyelvvel ellentétes szerkezet”. A tanárok és a központi bírálók is különféleképpen értelmezik ezeket a kritériumokat. Másik probléma, hogy kétféle műfajt enged az érettségi, a szakszerű dolgozatot, vagy a irodalmiasabb leírást, ill. elbeszélést. A sok fejlesztési javítás mellett Makkonen-Craig mégis leszögezi, hogy az érettségi esszé mégis elég jól méri a felsőoktatásban vagy a munka világában szükséges készségeket. Ideális esetben a középiskolában elsajátított tudás általános alapot kínál, amit könnyen lehet fejleszteni a speciálisabb szövegfajták irányába.

9. Tiittula a fordításokkal foglalkozik. Szerinte a fordítások ma is nagyon fontosak a finn nyelv használata és fejlődése szempontjából, mivel a kulturális látóhatárt bővítik és finn nyelvhasználati mintákat közvetítenek. A fordítások gyakran szabályos különbségeket mutatnak az eredetileg finnül született szövegekkel szemben, pl. a fordítások gyakrabban használnak személyes névmásokat. Továbbá a szépirodalmi fordítások általában közelebb állnak a normatív írott nyelvhez, mint az eredeti finn alkotások. A fordítások nyelve általában konzervatívabb, mint a finn íróké, pl. az 'igen' szóra a fordítások inkább a beszédben csak a hangsúlyos használatú *kyllä* partikulát használják, a finn szépirodalomban gyakoribb a *joo*. A nyelvváltozatok használata mégsem mindig áll távol a fordításoktól. Tiittula rámutat néhány igen szellemes

megoldásra, és szorgalmazza azt is, hogy a kutatás ne csak a fordítási bakikkal foglalkozzon, hanem a fordítások gyöngyszemeivel is.

10. A következő rész a nyelvi variabilitás és a standardizáció kérdéseivel foglalkozik. Lappalainen a *hän ~ se, he ~ ne* 'ő ~ ez, ők ~ ezek' beszélt nyelvi váltakozását vizsgálja. A *hän* és *he* a 19. században alkotott írott nyelvi norma szerint emberre, személyre használandó, a *se* és *ne* pedig más referensre. A népnyelvben más a rendszer, ott a *hän* csak hangsúlyozásra használható, pl. referálásra (*se sanoit, että hän tulee* 'ő mondta, hogy jön'). Lappalainen empirikus beszédanyagok alapján megvizsgálja, hogy a mai beszélt nyelvben milyen rendszer lehet. Az anyagát Helsinkiben lakó nők körében gyűjtötte. Első megállapítása, hogy a 15 adatközlő mind használja a *hän*-t (nem hangsúlyos helyzetben) az interjúkban, de az egyéni különbségek igen nagyok. A kötetlen beszélgetésekben mindenki jóval kevesebb *hän*-t használ, mint az interjúkban. Lappalainen részletesen vizsgálja a *hän* használatának interakciós szerkezeteit, és megállapítja, hogy a használati szövegkörnyezet és a használók identitása együtt magyarázzák meg azt, hogy mikor használják a *hän*-t a beszédben. Konklúziója, hogy az életkor a fő változó, s mint-hogy a fiatalabb beszélők inkább a *se* használói, szerinte itt is megmutatkozik az az általános tendencia, hogy Helsinkiben a beszélt nyelvi formák egyre jobban terjednek, és a normatív formák kiszorulnak. Más szóval, a jelenlegi helyzetet nem jellemzi a korábban nyelvjárásokban tipikus nyelvhasználat, sem a normativitás, hanem valami a kettő között, de a mozgás a korábban nyelvjárásokat jellemző formák irányába tendál.

11. Paunonen a finn tegezés/magázás kérdéseivel foglalkozik. Leírja, hogy történetileg hogy alakult a finnben a nyelvi tiszteletadás. A népnyelvben sokáig a harmadik személy használata, esetleg személyes névmással (*hän*), vagy/és a titulus jelezte, hogy a beszédpartner magasabb rangú (*Mais-teri menee nyt sisään*. 'A tanár úr fáradjon be'). A finn magázás nyelvművelői indíttatásra áttevődött a *Te* többes szám második személyű névmás használatára a huszadik században, habár a korábbi tiszteletadási formák tovább élnek a „népies” beszédben. Az 1960-as években Svédországban áttértek az általános tegezésre, mivel az általános egyenjogúság eszményéhez kapcsolták a tegezést. Finnország hamar követte a svéd mintát, habár vannak a mai napig olyanok, akik a magázás mellett törnek lándzsát. Paunonen egy olyan 1975-ös vizsgálatról számol be, ahol azt kérdezték az emberektől, hogy kivel magázódnak, kivel tegeződnek, és mi a véleményük a tegezésről és a magázásról. A kutatás eredménye az volt, hogy még nem tűnt el a magázás, a fiatalok közt is gyakori volt pl. a nagyszülőket magázni az 1970-es években. A nyelvi változás általában Dél-Finnországból indul észak felé, de talán Svéd-

ország közelsége miatt az észak-nyugati tengerparti Vaasa környékén volt legáltalánosabb a tegezés. A mai helyzetre jellemző hogy rokonok közt már nincs magázás, inkább csak idegen idős embereket, illetve igen magas pozícióban levőket szokás magázni. Paunonen a cikkében rámutat, hogy a tegezés/magázás olyan nyelvpolitikai kérdés, ahol a vitázók nem nyelvi, hanem társadalmi érvekkel rukkoltak elő.

12. Laitinen a többes első személyű birtokos személyrag használatát vizsgálja meg a finn írott nyelv történetében. Az indíttatása többek között a finn himnusz címe *Vårt land/Maamme* 'Hazánk'. Kutatásában Laitinen leltárba veszi a svéd korszakban fellelhető *kieli* 'nyelv', *kansa* 'nép', *maa* 'föld/ország' típusú kollektív szavak többes első személyű birtokos személyragjának használatát. Ezzel a módszerrel szeretné kideríteni, hogy a svéd korszakban a finn írástudók Finnországot, a finn népet vagy a finn nyelvet mint önálló identitással bíró politikai egységet fogták-e fel. Az eredménye az, hogy pl. általában a *meidän kansamme* 'a mi népünk' kifejezést az egyházi szövegekben a zsidókra, a világiakban a svéd király alattvalóira, illetve a köznépre használták. A nagyon kevés, finnekre vonatkozó szerkezet között a legegyszerűsebb volt a *meidän isäin maa* 'a mi apáink földje', amely világosan a finn parasztok által örökölt földre utalt. Laitinen a kevés adat alapján is azt a következtetést vonja le, hogy az egyetlen, kollektív identitásra utaló birtokos szerkezet, amely nem volt használatos 1808 előtt, a nyelvre utaló volt. „Olyan írástudók, akik a finn nyelvről mint a saját közösség nyelvéről – a mi nyelvünként – írhattak volna, akkoriban meg nem léteztek” (397).

13. A két záró írás a nyelvészet és a társadalom tematikájában született eszmefuttatás Auli Hakulinentől és az ünnepelttől, Pirkko Nuolijärvitől. Auli Hakulinen a finn nyelvészek politikai lehetőségeit és a finn nyelvvel és kutatással kapcsolatos politikai törekvéseit veszi sorra. A nyelvészek társadalmi rangja nagymértékben romlott. Az 1970-es évekig még fontos politikai pozíciókra és kapcsolatokra is szert tettek a finn nyelvészek, pl. Setälä, Haavio, L. Hakulinen, Rapola, Ravila, K. Vilkuna, Posti miniszteri, nagyköveti, tanácsadói, rektori, akadémiai vezetői posztokat is betöltöttek a tudós tevékenységük mellett. Befolyásos nyelvész körök pl. fenntartottak egy „nyári egyetem” elnevezésű ebédkört, amelynek egyik „dékánja” volt a 25 évig regnáló tekintélyes államelnök, Urho Kekkonen. Ennek ellenére a „nyelvészurak” tudomány- és nyelvpolitikai koncepciói valamelyest fantáziátlanok bizonyultak. Főleg nagyszabású gyűjtés, adatbázis-építés és szótárkészítés szerepelt a tervekben. Azon kívül a doktori képzés, terepmunka, tanulmányutak, továbbá a kiadványok nyomdai és fordítási költségeinek előteremtése szerepelt az 1960-as igények között. Módszertani kérdésekben nem foglaltak

állást, pl. úgy gondolták, hogy a szótárkészítők a szótár elkészülte után a mai finn nyelvhasználat és szövegtan kérdéseivel fognak foglalkozni. A mai helyzet merőben más, a fennistáknak se befolyásuk, se nyilvánosságuk nincs már. A szerző a jelenlegi helyzetben a nyelvészek aktív nyelvpolitikai szerepvállalását szorgalmazza. Négy feladatot kellene a fennistáknak vállalni A. Hakulinen szerint: 1) dolgozniuk kell a finn nyelv fennmaradásáért, 2) meg kell mutatniuk a világnak, hogy a finn nyelv létezik, 3) a köznyelv használhatóságát kell ápolniuk, 4) az állampolgárok nyelvérzékének fenntartásáért kell dolgozniuk.

14. Nuolijärvi vezető finn szociolingvista és a Finn Nyelvtudományi Intézet (Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, Kotus) vezetője. Írásában a finn szociolingvisztika tudományának történetét, kialakult módszertanát vizsgálja. Kritikusan reflektál az alapkategóriákra, fogalmi rendszerére és hiányaira, pl. arra, hogy a társadalmi osztályok kérdését gondosan a szőnyeg alá söpörte a finn társasnyelvészet. A finn szociolingvisztikát sokáig a labovi variációkutatás jellemezte, de az utóbbi évtizedben egyre inkább kvalitatív irányba fordult. Talán nemzetközileg is figyelemre méltó, hogy a variációkutatást gyakran sikerült kvalitatív vizsgálatokkal keresztezni. A társasnyelvészet hozadékát a nyelvpolitikára általában abban látja, hogy a nyelvi változatosságra hívja fel a figyelmet az anyanyelvi oktatásban, és toleranciára buzdít a nyelvi mássággal szemben. Végül arra hívja fel a figyelmet, hogy a szociolingvisztikának fontos aktuális feladata, hogy feltárja a nyelvben a burkolt társadalmi egyenlőtlenséget és megakadályozza a diszkrimináció kialakulását.

*

A kötet bizonyítja a finn nyelvészeknek a finn nyelv és nyelvészet társadalmi jelentőségével való törődését. Nincs köztük olyan nyelvész, akinek a finn nyelv csupán kutatási tárgya lenne. Ahogy Nuolijärvi (435) fogalmaz: „gondolkozhatunk azon is [...] hogy vajon ki az, aki leginkább a társadalom perifériájára szorul [...], talán az a kutató, aki már a finn nyelvvel sem törődik?”. Reméljük, a kötet nem csak a szakmabelieket győzi meg arról, hogy a nyelv jelentőséggel bír.

PETTERI LAIHONEN